

Kretsch-
mar

1763

528
COMMENTATIO BREVIS
DE
DEVOTIONE PATRONI ET CLIENTIS PRAEVARICAN-
TIVM DITI FACTA
QVA DISQUISITIONES DE JVRE PATRONATVS AD FINEM
PERDVCVNTVR.

AD
ACTVM VALEDI-
CTORIVM

VI. OPTIMAE SPEI IVVENVM
DISCESSVM AD ACADEMIAS

PARANTIVM

D. XXII. APRILIS MENSIS H. A. MDCCLXIII.

HORA II. A MERIDIE AVDITA

HABENDVM

MAGNIFICVM EPHORVM AMPLISSIMVM

SENATVM PLVRIMVM REVERENDOS V. D.

MINISTROS

NEC NON

QVOSVIS BONARVM ARTIVM ET SCHOLARVM

BENEVOLOS FAVTORES ET PATRONOS

HVMANISSIME ET PEROFFICIOSE

INVITAT

M. CHRISTOPHORVS KRETZSCHMAR

LYCEI CRVC. RECTOR.

D R E S D A E

3
PRAELO JOANNIS GVILIELMI HARPETERI.

Ho 988 h

§. I.

Nuper Romulea lege, de praeuaricantibus lata Patronis & Clientibus, generatim considerata, nunc paucis de poena, hanc per legem illis dictata, agamus. Nempe lex ipsa, a SERVIO excitata, (v. §. 3. p. 5. f. *antea. Progr.*) eiusmodi praeuaricatorem *sacrum esse* iubet: *Si Patronus Clienti fraudem fecerit, sacer esto.* Quod etiam vicibus mutatis de Clientibus est intelligendum. Quam legem, concisè scriptam, DIONYSIVS HAL. l. II. p. 84. exponit, tum difertis verbis per facultatem, cuius concessam, praeuaricantes libere occidendi: τῷ βελομένῳ, κτείνεω ὅσιον ἦν, *cuius pro lubitu fas erat eum occidere*; tum implicitis, addens, praeuaricatorem fuisse existimatum *instar sacrificii, Joui subterraneo, s. inferno ferendi*: ὡς θυμὰ τῆ καταχθονὸς Διὸς, quae verba F. SYLBVRGIVS per *sacrificium Diti sacrum*, vertit: Tandemque adiicit, cuius corpus praeuaricatoris licuisse, Θεῷ ὑποθήτην, μάλιστα τοῖς καταχθονίοις κατονομάζειν, SYLBVRGIO interprete, *Deo cuiusdam, praecipue Diis inferis, deo-vere.* Quilibet facile ex nexu colliget, sacrum esse, & Joui subterraneo seu Diti, vel Diis subterraneis deuoueri, idem esse, ac morti destinari, adeo, vt cuius praeuaricatorem, seu legis trans-
gress-

gressorem, occidere licuerit, quod DIONYSIVS disertis verbis adfirmavit. Sed liceat tamen in iuuenum gratiam, in quam tantum haec talia scribuntur, pauca de his loquendi formis, nempe quid sit, *sacer esto, quis Jupiter seu Dis subterraneus vel infernus, quid sacrificium Jouis subterranei*, commentari & differere, tandemque monere, annon haec poena, praeuaricantibus dictata, nimis fuerit seuera & iniqua.

§. 2.

Vox *sacer, ra, rum*, prima quidem notione significat illud, quod Deo dedicatum aut consecratum est, vt *loca, templa, &c. sacra*, i. e. Deo Diuinoque cultui destinata: At deinde contrarium fere obtinet significatum, ac idem, quod *exsecrabilis, exsecrandus, Diis deuotus* notat. Sic SERVIUS exponit, ad illud VIRGILII *Aeneid. l. III. v. 57: Auri sacra fames*, obseruans, loquendi formam natales Gallis, imprimis Massiliensibus, debere: *Massilienses, scribit, quoties pestilentia laborabant, vnus se ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis & purioribus cibus: Hic postea, ornatus verbis & vestibus sacris, circumducebatur per rotam ciuitatem cum exsecrationibus, vt in ipsum reciderent mala totius ciuitatis, & sic proiciebatur: Hoc autem in Petronio lectum est.* Inde saepius hoc sensu vox *sacer* occurrit apud veteres, vt HORAT. *libr. Epod. Od. 7. v. 20. Remi sacer nepotibus cruor*; *sacer*, i. e. exsecrabilis, seu, qui nepotibus exsecrationem adfert. Nec *sacrum* tamen Ilium ex eiusdem HORATII mente l. III. Od. 19. v. 4. huc trahendum esse, puto, quod nonnulli contendunt, siquidem hoc potius *sacrum* dici arbitror, quia Ilium ex fabulosa poetarum traditione, tum a Diis erat aedificatum, tum multis Diis Deabusque consecratum sanctumque fue-

fuerat. Quicquid vero hoc est, ab illo significato, ex quo *τὸ sacer* notat idem, quod *exsecrabilis*, originem trahit loquendi forma: *Sacer esto*, quae duabus a Romulo latis legibus & nonnullis XII. Tabb. aliisque adiecta, indicat, illum esse exsecrabilem, Dirisque deuotum, hoc que modo proscripsum, vt quiuis eum impune potuerit occidere, qui legibus egisset contrarium. FESTVS l. V. *Sacer homo dicitur, quem populus iudicauit ob maleficium, nec fas est, eum immolari, sed qui occidit, parricidii (*) non damnatur; Nam lege tribunitia prima cauetur: si quis eum, qui eo plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit: ex quo quiuis homo malus, atque improbus, sacer appellari solet.* Quam ad rem confirmandam etiam MACROBII locus facit ex *Sat. l. III. c. 7.* *Hoc loco non alienum viderur de conditione eorum hominum referre, quos leges sacros esse certis Diis iubent. Quia non ignoro, quibusdam mirum videri, quod cum cetera sacra violari nefas sit, hominem sacrum ius fuerit occidi.* Ex quibus patefcit, *sacrum*, vel absolute positum, vel cum addito, *Diis sacrum*, illum fuisse dictum, cui lex, adiecta hac formula finiens, vt praeuicatori, mortis poenam irrogarit, cuilibet, cui potestas eius fieret, facultate eum impune occidendi concessa. Nos alioqui *proscriptum* vocamus.

§. 3.

Quaeritur vero, quare ille, qui sacer est, dicatur Joui aut Diis subterraneis dicatus & deuotus? Jupiter subterraneus, *Zeds katax, Jónos*, inferorum, seu Orci Rex, ex profanarum gentium mente

(*) Parricida h. l. non est, qui patrem, sed generatim, qui liberum occidit hominem, teste FESTO, qui hoc lege, a Numa lata, comprobatur: *Parricida, inquit, non ubique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcunque hominem notat. Id autem fuisse, indicat lex Numae Pompili, regis his concepta verbis: si quis liberum hominem sciens morri dicit, parricida esto.* v. S. PITISCVS ad Sueton. Caesar. c. 42. §. 5. p. 83. not. 23.

mente tenebris occaecata & superstitiosa, fuit Pluto, fratris nomine, qui Jupiter, q. iuuans pater, dicebatur, ita appellatus, quia idem apud Inferos, quod Jupiter apud Superos, tenere imperium, credebatur. Graecis *Pluto* (**), ἀπό τῆ πλέρη, a *Diuitiis* in *Cratylō*, diuitias largiatur, siquidem diuitiae e terra in lucem emittantur (***) . v. NATAL. COMES in *Mytholog.* l. II. p. 175. Eadem mente, a Latinis appellatur *Dis*, Ditis, nomine a diuitiis deducto: LVCANVS l. I. *Phars.* v. 455. f:

- - - - *Ditisque, profundū*
Pallida regna petunt - - - -

Idem *libr. VI.* v. 514: *Arcanaque Ditis operi.* Vt vero Pluto f. Dis Jupiter Poëtis vocatur: Ita Proserpina, eius vxor, Juno subterranea, Juno Auerna, Juno inferna dicitur; v. CASP. BARTHII *Aduers.* l. XXII. c. 10. p. 109f. Nec isti tantum erant Inferorum Dii, sed etiam alii, qui tamen eorum erant sub imperio, memorantur, Parcae utpote, Furiae, Nox, Mors, Somnus, Minos, Æacus, Rhadamantus, Dii Manes, &c. Ex quo causa colligitur, quare DIONYSIVS HAL. qui l. c. primum factae Joui subterraneo deuotionis meminerat, postea dicat, τοῖς Θεοῖς κατὰ τὰς ὄψεσιν, *Diis subterraneis* fuisse deuotos, qui Romuli legem de Patro-

A 3

tro-

(**) Dicitur Graecis "Αδης q. αἰδης, ex α. & αἰδω video; quae vox non tantum infera loca, quae describuntur, ut tenebris oppleta, sed & Regem, illis imperantem denotat, quasi *obscurum & tenebrososum*. Inde forma loquendi elliptica αἰ: "Αδης, in N. T. & apud LXX. obuia, αἰ pro ἐν, & per ellipt. vocis δίκον, q. d. in *Plutonis domo*, in Inferis, in Orco. Deinde pro sepulcro ponitur, Act. II. 27. v. SCHOETGENII *Lexic.* in N. T.

(***) Idem LVCIANVS in *Dialogo de Luctu*, haud procul ab init. ait, eum dici Plutonem, διὰ τὸ πλεῖν τοῖς νεκροῖς, quia mortuis abundaret.

tronis & Clientibus latam, migrarent. Ab idolorum enim superstitionis cultoribus multitudo Deastrorum tum in cœlo, tum in Orco regnare credebantur. LVCTATIVS PLACIDVS in *Schol. ad Libr. IV. STATH Thebaid.* bene scribit: *Pythagoras dicit, duo esse Hemisphaeria, quibus proprios Deos assignat, & facit superioris Regem Jovem & Reginam Junonem. Inferioris Ditem esse Jovem infernum, Proserpinam Junonem infernam, &c.* Posteriores itaque καταιχθίνιοι seu subterranei vocabantur, quia regnum Inferorum s. Orcum sub terra locabant gentes.

§. 4.

Gentes, atque ex his Sapientiores maxime, Epicureis, & qui cum his fecerunt, nonnullis, animae materiam tribuentibus subtilissimam (*), exceptis, ex eius facultatibus & operationibus immortalitatem eius cognouisse, hocque modo statuisse, eam post discessum a corpore manere superstitem, ex illorum scriptis comprobatum dat larga seges scriptorum, qui *de Animae Immortalitate* commentati sunt, quorum plurimos inuenies collectos in b. JO. ALBERT. FABRICII *Delectu Argumentorum & Syllabo Scriptorum qui veritatem religionis Christianae asseruerunt*, c. 18. p. 425. seqq. In transitu tantum prouoco ad ea, quae CICERO in *Catone Maiore*

(*) De ARISTOTELIS sententia, vtrum animam esse immortalem, an eam cum corpore intercidere, statuerit, in vtramque partem, ab antiquis ad nostra usque tempora disputatum fuit. Inter negantes, eum animae immortalitatem credidisse, primum tenet locum PETRVS POMPONATIVS in libro *de Animae Immortalitate*. Contra quem ARISTOTELIS partes tuentes multi insurrexerunt, in quibus ANT. SIRMONDVS, JO. NIC. HARDTSCHMID, JO. PETR. LVDEWIG, in pecul. Differt. alii. Conf. praeter JAC. BRVCKERVM in *Hist. Philof.* b. BVDDEVS in *Thef. de Atheismo & Superstia.* c. 3. §. 2.

iore c. 21. PLATO in *Phaedone*, XENOPHON in *Memoralibus Socratis*, ex huius ore, tradiderunt; Reliquos taceo. Animam itaque post fata hominis esse superfitem, arbitrati sunt gentium sapientes, si non omnes, plurimi tamen. Sed quem in locum, suo relicto corpore discedat, quisque eius sit status post fata, discrepantes admodum illorum fuerunt opiniones. Platonicorum, qui animarum ex Diuina natura vel spiritu illo vniuersali, quem alioquin *Archaeum* vocant, emanationem finxerunt, sententia fuit, animas post discessum a corpore ad Diuinam reuerti naturam; quae opinio hodie adhuc plurimorum est Fanaticorum. Pythagoras suis cum discipulis insulsam de *Μετεμψυχώσεις*, seu animarum migratione ex vno in alterum, adeoque in brutorum corpora, doctrinam, quam sectae auctor ex *Aegypto* secum in *Graeciam* Magnam attulerat, vbique disseminarunt. Neque defuerunt, qui statuerent, animam a corpore solutam, aut in aëre circumvolare, aut suo in corpore manere huiusque commercio vti, quam sententiam imprimis ARABICI, tertii post natum Christum coetus faceri turbatores, fuerunt amplexi. At haec opinionum portenta pluribus persequi non vacat, sed tantum breuiter obseruo, vulgarem gentium opinionem, imprimis poëtarum fuisse, animas post fata, in Plutonis seu Iouis subterranei, & Junonis infernae, vel *Proserpinae* regnum migrare, quibus postea, Diis Manibus dictis, in perpetuum dominaretur. ALBRICVS, philosophus Anglus, Londinensis, sub init. Saec. 13. fama florens, cuius libellum *de Deorum Imaginibus*, THOMAS MVNCKERVS collectionis suae *Mythographorum Lat.* Tomo II. circa finem subiunxit, c. X. p. 313. hac de re ita scribit: *Pluto, Saturni filius, dictus est ab antiquis Deus inferorum & regnorum, terrarum, & animarum, iuste decedentium.*

Cre.

Credebant enim antiqui, omnes animas ad inferos descendere, ibique cum Plutone in caligine perpetua remanere. (**).

§. 5.

Ex quo facile apparet, quare proscripti, quos impune occidere cuius permissum erat, Plutoni f. Diti, item Inferis Diis destinati & deuoti dicantur. Quia videlicet Pluto Manibus dominabatur, vt Jupiter erat, poetis testibus, Diuum pater atque hominum viuorum Rex: Inde, qui capite plectebatur, Ioui subterraneo tradi dicebatur. *Deuoti* alioquin vario apud veteres veniunt sensu: Deuotus erat ille, qui Græcis ἀντιφουρος, quasi animam pro anima f. vitam pro vita alterius tradens, dicebatur, cuius deuotionis exempla Romanorum res gestæ nobis suppeditant, quando videlicet vel adeo consules se pro exercitibus deuuebant, quod P. Decius fecit, teste LIV. l. VIII. c. 9. Quorsum & M. Curtii factum pertinet, qui pro salute Reipublicæ, orta in foro voragine se, vectum equo, præcipitem in eam dedit. Deuoti erant, qui se perpetuo Numinis cultui dicabant; Qualis deuotio in sacro codice erat Jephtæ, filiam Summi Numinis cultui consecrantis, *Judic.* XI. v. 30. seqq. At longe aliud erat deuotionis genus, ex quo Romani vrbes, quas oppugnabant, aut hostiles exercitus internecioni deuuebant, cuius solennem formulam exhibet *Macrobius Saturn.* l. III. c. 9. Huc quodammodo pertinet Patronorum & Clientium deuotio, qua Diti subterraneo destinabantur. Sed his diutius immorari, non vacat. Conf. S. PITISCVS in *Lexic.* T. II. p. m. 30.

§. 6.

(**) Inde loquendi formæ apud veteres: Ἐρχομαι εἰς ἕδα, κεντιχομαι εἰς ἕδα & εἰς ἕδην, HOMER. *Iliad* v. 323. δύναι δόμον ἕδος ἕσο, subire intra domum Platonis, de anima defuncti. v. MVNCKERVS ad citat. l. Albrici.

§. 6.

Tandem paucis moneo, hanc poenam videri quidem nimis feueram: At talis non est, si perpendimus, legislatoris voluntatem, quae lex summa est in republica, utpote qui absolutam & summam tenebat potestatem, quique praeterea illis, quas ferebat, legibus salutem ciuitatis tantum respiciebat, ut nempe arctior nexus esset potentium & infimorum ciuium. Horum igitur ipsi subiectorum erat, necessario se ad eius voluntatem accommodare, promtaque obedientia hanc legem exsequi. Nec impossibile quid aut quod vires eorum transgrediebatur, praecipiebat, sed quod omnibus erat possibile atque salutare. Nil itaque iniqui fuisset aut iniusti, si talis praeuaricator legis extitisset, (qualis vero teste DIONYSIO I. II. p. 85. libera republica nullus fuerat vnquam), hocque modo mulctatus fuisset. Sed haec sufficient.

* * *

In praesenti vero argumentum de Patronatus iure inter Romanos ab Urbis conditore introducto, quod adhuc variis commentationibus, praefaminum, actibus publicis praemissorum, loco, in lucem emissis, tractaui, hac vltima disquisitione, quae Summi Numinis gratia est, finio. Forsan imposterum, Deo iuuante, vitamque & vires largiente, adaucta illa, quae per partes commentatus sum, in formam iusti tractatus redigo, imprimis cum constet, hoc nobile antiquitatis Romanae argumentum neminem ex instituto pertractasse. Nunc vero ad rem progredior: Sex sunt ex discipulorum numero, qui rite iactis in schola inferiore fundamentis, adspirantes ad altiora, patriae Academias salutare constituerunt.

B

Ex

Ex legibus itaque nobis praescriptis cum illis Patronis atque scholae valedicendum sit, ipsis argumentum *de generis humani redemptione* pro virili explanandum, ad quod me scripturae genus iam iam pertractatum, adduxit, praescripsi. Sequenti vero ordine, nec tamen eo, quem in schola tuitus est quisque, sed libere factò, in arenam descendent :

- I. JO. AVG. OPITIUS, Dresd. profaico sermone lat. *quomodo humanum genus sub Ditis s. Diaboli potestatem sit redactum*, docebit. Quem excepturus
- II. CHRISTOPHORVS FRIDER. SARTORIUS, Dresd. eodem dicendi genere *de miseria hominum, a Satana sub potestatem redactorum*, dicet. Postea
- III. JO. Gottlob BRETSCHEIDER, Kadizens. *Redemptorem generis humani eiusque redemptionem* verbis Latinis describet. Quo factò
- IV. CHRISTIANVS Gregott WEINLIGIUS, Dresd. itidem Latinum adhibiturus dicendi genus, *quinam sint ii, qui redemptionis Christi fiant & sint participes*, ostendet Quem secuturus
- V. CHRISTIANVS Gotthard WEINLIGIUS, frater antecedentis, vernacula vsurus lingua, *libertatem, in quam nos Christus afferuit*, exponet. Tandemque
- VI. CHRISTIANVS Gottlob HESSIUS, Rochlitz. oratione profaica Latina, *gratam, quam Redemptori debeamus, mentem,*
re-

redemtis inculcabit, finitoque hoc sermone, tum suo, tum abitusientium commilitonum nomine Patronis & Praeceptoribus, nec non commilitonibus illud *valet*, vernaculum recitaturus carmen, acclamabit. Quibus a nobis paulo post discessuris

JO. FRID. GVIL. PRIBVS, Dresd. pari modo improfaicum sermonem vernaculum adhibiturus, fausta quaeuis apprehenditur.

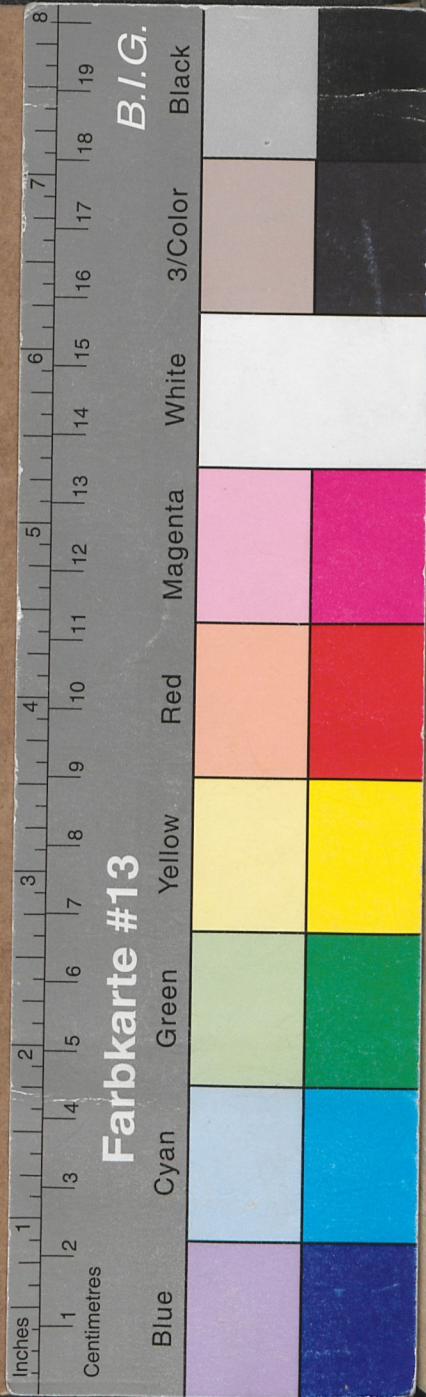
Vt & hos probos & perindustrios artium cultores, vltimo loco in conspectum publice prodituros, frequenter & beneuole audiant artium humanitatis & scholarum FAVTORES & PATRONI, imprimis MAGNIFICVS EPHORVS, AMPLISSIMVS SENATVS, PLVRIMVM REVERENDI, V. D. MINISTRI & reliqui, est, quod enixe ab iis, petam atque contendam. Discessuris vero & ego omnis generis prosperitatem, & felicem in artibus & scientiis decursum, ex animo apprecor, quo tales euadant, qualem omnes, quibus innotuere, de iis spem & expectationem conceperunt: Faxit Deus feliciter! Dabam Dresdae e museo Cruciani, die XXI. mensis April.
A. O. R, MDCCLXIII.

No 988^b

X 2316384

528
COMMENTATIO BREVIS

DE
DEVOTIONE PATRONI ET CLIENTIS PRAEVARICAN-
TIVM DITI FACTA

QVA DISQUISITIONES DE JVRE PATRONATVS AD FINEM
PERDVCVNTVR.

AD
ACTVM VALEDI-
CTORIVM

VI. OPTIMAE SPEI IVVENVM
DISCESSVM AD ACADEMIAS

PARANTIUM

D. XXII. APRILIS MENSIS H. A. MDCCLXIII.

HORA II. A MERIDIE AVDITA

HABENDVM

MAGNIFICVM EPHORVM AMPLISSIMVM

SENATVM PLVRIMVM REVERENDOS V. D.

MINISTROS

NEC NON

QVOSVIS BONARVM ARTIVM ET SCHOLARVM

BENEVOLOS FAVTORES ET PATRONOS

HVMANISSIME ET PEROFFICIOSE

INVITAT

M. CHRISTOPHORVS KRETZSCHMAR

LYCEI CRVC. RECTOR.

D R E S D A E

PRAELO JOANNIS GVILIELMI HARPETERI.